

Viatge literari per la vall del Gaià

Amb aquest títol de ressonàncies vuitcentistes i l'especificació "Les terres altes", que anuncia dos volums més sobre el curs mitjà i la desembocadura, Josep Santesmases ha publicat un llibre que recull la literatura catalana que han suscitat les terres del curs del riu Gaià. Vivim una època en què la literatura lligada a uns indrets concrets desperta un interès poc usual abans. Els llibres en aquesta sintonia, com *Tarragona escrita*, de Joan Cavallé, el projecte magne de Llorenç Soldevila d'una "Geografia literària dels Països Catalans", les rutes literàries, les cases d'escriptors, els centres d'interpretació d'escriptors, la connexió que proposa Espais Escrits, són mostres d'aquesta vida social d'una literatura que de vegades va ser pensada amb aquesta intenció, que sovint obeïa a uns altres plans, però que, en un cas i en l'altre, deixava el testimoni d'un paisatge i unes lletres íntimament connectats.

Josep Santesmases ha dedicat moltes pàgines de mena diversa —estudis històrics, articles periodístics, proses poètiques—, la immensa majoria molt afortunades estèticament i, a criteri meu, ideològicament, a una regió que estima i coneix amb profunditat, la que va de Vila-rodona, d'on és, fins a Santa Coloma de Queralt. Ell és l'escriptor que més pàgines li ha dedicat, però en aquest llibre practica un exercici diferent: recol·lecta, amb criteri d'exhaustivitat, els testimonis de tothom que ha escrit sobre aquests indrets. Santesmases vol que fixem l'atenció en una terra de frontera —entre tres comarques i, ai las, encara!, tres províncies— d'una profunda bellesa però força desconeguda per a les grans majories. El viatge és més que literari i recull fragments o esments d'una seixantena d'escriptors, des de Josep Iglésies, Joan Segura Joan Santamaria, Ramon Picó i Campamar i Vidal Vidal fins a un agafat una mica pels pèls Jacint Verdaguer —per la "Nit de sang", que afecta, i de quina manera!, el comte de Santa Coloma. La font literària bàsica, que es comprèn que una persona discreta com és l'autor administri amb precaució, és Josep Santesmases mateix, que, pel motiu esmentat, hi hauria de figurar molt més del que hi apareix. La revista *La Segarra*, dels anys trenta, forneix alguns dels testimonis a què és més difícil d'accedir.

Del cereal a la vinya, del naixement a Santa Coloma fins que el Gaià salta al Camp de Tarragona, el llibre fa un recorregut minuciós per pobles, poblets i llogarrets, les "ciutats del món", tal com irònicament les va batejar Josep Iglésies, que tenen com a referència la vila de Santa Coloma de Queralt. Passa pel castell de Queralt, per les Piles, per Sant Gallard, per

Guialmons, per Biure de Gaià, per Pontils, per Santa Perpètua, “la bellesa esplendorosa”, per Sant Magí de la Brufaganya, per Sant Miquel de Montclar, per Vallespinosa, i s’atura al coll de Deogràcies. El viatge, de la mà dels fragments escollits i, sobretot, gràcies a la conducció hàbil, precisa i sensible de Santesmases, és apassionant, i es recomana a aquells que valorin el silenci i una natura sovint pot modificada; a dues passes de la plana del Camp i la costa víctima de l’especulació, fa l’efecte que el temps s’hagi aturat. En aquest llibre, qui hi vulgui viatjar disposa de la visió que n’han donat els escriptors. Pensem que aquest llibre i llibres com aquest evidencien que ha arribat el moment en què les prèdiques sobre la necessitat de promoure un turisme de qualitat, amb interessos culturals, s’ha de concretar en polítiques reals; que s’organitzin visites literàries guiades, no multitudinàries, per aquest indrets que sedueixen, perquè, com escriu Josep Santesmases, “La literatura és una bona fórmula de mirar i d’entendre”.

MAGÍ SUNYER

Publicat al diari *El Punt* el 6 d’octubre de 2008

http://www.vilaweb.cat/www/elpunt/noticia?p_idcmp=3019792